Katarzyna Kiereś

Nauczyciel prowadzący zajęcia z plastyki jako "terapeuta" dzieci przejawiających trudności wychowawcze

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 3-4, 29-31

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

Katarzyna Kiereś
Szkoła Podstawowa nr 1 im. Królowej Jadwigi
w Konstantynowie Łódzkim

NAUCZYCIEL PROWADZĄCY ZAJĘCIA Z PLASTYKI JAKO „TERAPEUTA" DZIECI PRZEJAWIAJĄCYCH TRUDNOŚCI WYCHOWAWCZE

Działalność plastyczna prowadzona w warunkach szkolnych, może być pomocna w pracy z dziećmi przejawiającymi trudności wychowawcze, bowiem sztuka może odegrać znaczącą rolę dla zachowania zdrowia.

Nauczyciel prowadzący zajęcia z plastyki, jako doradca, koordynator pracy i czasami terapeuta, poprzez zaprojektowaną tematykę, zastosowane ciekawe techniki, życzliwą ocenę i wprowadzenie dzieci w klimat działalności twórczej może rozładowywać negatywne napięcia u uczniów. Jego wysokie kwalifikacje, wiedza merytoryczna, osobowość, umiejętność prowadzenia dialogu, wrażliwość artysty, wiedza warsztatowa, dodatkowo wzmocniona kompetencjami arteterapeutycznymi mogą pomóc w niesieniu pomocy u dzieci tzw. trudnych[1].

Terapia (gr. Therapeutía) inaczej leczenie, to podstawowe działania, mające na celu przywracanie zdrowia[2] rozumianego również jako stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego. Arteterapia[3] traktowana jako metoda rozładowywania napięć, stresu, przykrych wspomnień, ma na celu odprężenie, odreagowanie, uwolnienie negatywnych emocji, szczególnie u dzieci trudnych, konfliktowych lub zamkniętych w sobie, wycofanych.

Zajęcia plastyczne, na których nauczyciel stosuje zróżnicowane metody, formy pracy i techniki plastyczne opierające się na bogatym materiale i ciekawych czynnościach angażujących wyobraźnię, mogą stać się skutecznym sposobem terapii dzieci, podlegających oddziaływaniom coraz większej liczby czynników stresogennych (doznawane krzywdy i niepowodzenia), które są powodem pojawiających się trudności wychowawczych[4].

Plastyka i wiążące się z nią zadania, realizowane cele, może stać się narzędziem wychowawczym, współodpowiedzialnym za likwidowanie lub osłabianie u dzieci negatywnych napięć, towarzyszących złych emocji, a więc dążenie do osiągnięcia

---

1 E. Piwowarska, *Terapeutyczna funkcja sztuki w procesie nauczania plastyki,* [w:] *Terapia sztuką w edukacji*, red. L. Kataryńczuk-Mania, J. Karcz, Zielona Góra 2004, s. 228.
2 *Słownik wyrazów obcych PWN*, Warszawa 1980, s. 754.
3 A. Gmitrowicz, *Rola arteterapii w psychiatrii,* [w:] *Arteterapia*, red. A. Gmitrowicz, W. Karolak, Łódź 2000, s. 10.
4 E. Piwowarska, op. cit., s. 223.

stanu odprężenia, przeżywania pozytywnych uczuć. Kształcenie umiejętności percypowania oraz rozumienia świata z jednoczesnym redukowaniem niepokoju psychomotorycznego należy do zadań, jakie mogą być realizowane podczas działalności twórczej. Profesjonalnie prowadzona korekta i ocena pracy, wskazująca pozytywne strony dziecięcej aktywności plastycznej, wzmacnia u nich poczucie własnej wartości.

Jak pisze E. Piwowarska „możliwość ekspresji na zajęciach plastyki może stać się „balsamem" i „pomostem" między światem wewnętrznym a zewnętrznym, wsparciem w np. relacjach uczeń–nauczyciel, dziecko–rodzic czy grupa rówieśnicza. W takim przypadku twórczość jest niczym innym jak formą aktu samooczyszczania (gr. katharsis). Przy czym ekspresja towarzysząca aktowi tworzenia może stać się lekiem chroniącym przed nerwicami[5].

Terapia przez plastykę i wiążąca się z nią oczyszczająca (katarktyczna) funkcja, w której oprócz odreagowywania przykrych doznań, obniżania napięcia, ważne jest odczuwanie emocji o znaku dodatnim, takich jak radość, stanowić może jej siłę. Dodatkowo spontanicznie podejmowana przez dzieci działalność twórcza może być sposobem na radzenie sobie z lękiem, agresją, naturalnym sposobem odblokowywania i niwelowania toksycznych emocji.

Prace plastyczne dzieci szczególnie w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym są pewnego rodzaju „listami", formą „pamiętnika", w którym zawarto najistotniejsze informacje z życia małego twórcy. Nauczyciel powinien dostrzegać tę ważną funkcję komunikacyjną – języka, jakim są obrazy plastyczne – między dzieckiem, jako nadawcą a dorosłym, jako odbiorcą. Ważną czynnością w tym procesie odbierania komunikatów pozawerbalnych jest umiejętność odczytywania przez nauczyciela „sygnałów, czyli ich dekodowania w celu podjęcia działań zmierzających do niesienia pomocy w zakresie obniżania, łagodzenia lub niwelowania zaburzeń"[6]. Obok obserwacji zachowania dzieci, umiejętna analiza prac plastycznych sprzyjać może wstępnej diagnozie, wychwycić nieprawidłowości i ukierunkować dalsze działania nauczyciela oparte na współpracy z rodzicami i środowiskiem. Może dostarczyć mu ważnych informacji o priorytetach, potrzebach, relacjach interpersonalnych a także trudnościach wychowawczych występujących w klasie.

Funkcja relaksacyjna i rekreacyjna, obniżenie napięć układu nerwowo-mięśniowego, budzi pozytywne uczucia (przyjemność, odprężenie) towarzyszące działalności plastycznej sprzyjającej regeneracji sił, odbudowywaniu pożądanych postaw[7].

---

5 Ibidem, s. 225.
6 Ibidem.
7 Ibidem, s. 226.

Podczas oceny nauczyciel winien głównie promować zaangażowanie, zapał, odczuwaną przyjemność podejmowanych działań, finalizowanie rozpoczętej pracy i postępy w stosunku do możliwości dziecka. W przypadku jednostek zaburzonych mniej ważna jest wartość estetyczna ukończonej pracy.

Szkolna edukacja plastyczna, „w połączeniu z założeniami arteterapii oraz jej profilaktycznej, ochronnej funkcji może i powinna stać się dopełnieniem skutecznych działań skoncentrowanych przede wszystkim na dzieciach wymagających szczególnej pomocy i opieki (trudnych, zaniedbanych, nieszczęśliwych, niedowartościowanych)". Zaburzenia mogą być wynikiem złych relacji rodzinnych, urazów nabytych w okresie dzieciństwa czy też przeżywanym konfliktom.

Proces terapeutyczny zachodzący na zajęciach plastyki, jako system wzajemnych oddziaływań między nauczycielem a uczniami wymaga czasu i cierpliwości, doświadczenia, świadomości celów podejmowanych działań. Opiera się on głównie na przekształcaniu wzajemnych komunikatów werbalnych i pozawerbalnych w obrębie nauczyciel – uczeń, uczeń – nauczyciel.

Katarzyna Kiereś

Violetta Berek
Szkoła Podstawowa nr 1 im. Królowej Jadwigi
w Konstantynowie Łódzkim

FOTOGRAFIA JAKO UZUPEŁNIENIE TREŚCI KSIĄŻEK DLA DZIECI

Nieodłącznym elementem literatury dla dzieci[1], szczególnie w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym jest ilustracja książkowa, która pełni funkcje: estetyczną, edukacyjną, wychowawczą (odbiorca literatury), in-

[1] Szerzej: E. Skoczylas-Krotla, *Literatura dla dzieci i młodzieży, literatura czwarta*, Kinderliteratur, [w:] *Nowe oblicze pedagogiki*, red. A. Marzec, E. Sadowska, E. Piwowarska, Częstochowa 2008, s. 103–104.